

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken
ISSN: 0920-9360

Redactie: p / a Vakgroep Mediaevistiek, Postbus 716 9700 AS Groningen NL

21

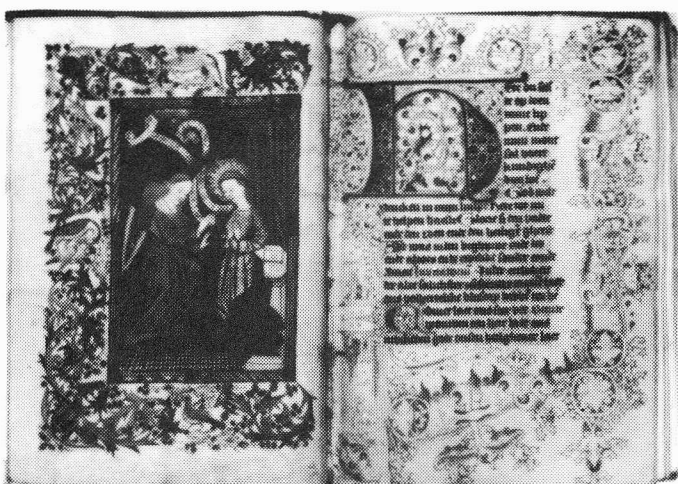
APRIL 1993

Ter inleiding

Bifolium gaat met het verschijnen van dit nummer de elfde jaargang in. Sedert het begin zijn diverse andere nieuwsbrieven en periodieken op de markt gekomen, maar nog steeds blijkt het blad in een behoefte te voorzien. Bij deze aflevering is ook weer een acceptgiro of een andere vorm van rekening gevoegd. We zouden een snelle betaling op prijs stellen.

Gedurende de lente en de zomer is een vrijwel permanente stroom van aantrekkelijke tentoonstellingen. Vanuit geheel uiteenlopende invalshoeken worden handschriften en vroege drukken getoond, variërend van de presentatie van een collectie (zoals te Utrecht), of meer inhoudelijk bij elkaar gebracht (Amsterdam, Antwerpen, Cambridge, Leiden, Leuven en Nijmegen).

Afsluitend willen we wijzen op de verhuizing van de Vakgroep Mediaevistiek naar 'Het huis met de dertien tempels', Oude Boteringstraat 23, 9712 GC Groningen. Het fax-nummer wordt daardoor gewijzigd (+31.50.637263); het postadres blijft evenwel gelijk.

Getijden- en gebedenboek, Meester van de Haarlemse bijbel, ca 1460-1475. Utrecht, RMCC, StCC h1, fol. 13v-14r. Te zien in UTRECHT.

TENTOONSTELLINGEN

AMSTERDAM Scheepvaartmuseum: Uit de schatkamer van Blaeu, Amsterdamse cartografie en boekdrukkunst in de zeventiende eeuw. 11 februari - 18 april 1993. Met catalogus.

AMSTERDAM Universiteitsbibliotheek: Kelten en keltologen. 22 april - 11 juni 1993. Een kennismaking met het vak en de beoefenaren; toont o.m. enkele handschriften (uit UB Leiden). Met catalogus.

ANTWERPEN Museum Plantin-Moretus: De Botanica in de Zuidelijke Nederlanden 1500 - 1650. 13 maart - 13 juni 1993. Met catalogus.

CAMBRIDGE Fitzwilliam Museum: Splendour of Flanders: late medieval art in Cambridge collections. 13 juli - 20 september 1993. Met catalogus (Alain Arnould & J.-M. Massing, CUP).

EDINBURGH National Library of Scotland: European treasures: the shared inheritance. 11 november 1992 - 30 april 1993. Met catalogus.

DEN HAAG Koninklijke Bibliotheek: Schatten van Bibliofielen. 30 septem-

ber - 4 december 1993. Tentoonstelling georganiseerd door en uit de verzamelingen van de leden van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen.

LEIDEN Universiteitsbibliotheek: Jan van Ruusbroec (1293-1383), mysticus. 14 april - 1 juni 1993. Toont handschriften en drukken uit Leids bezit, uitgebreid met BNM-materiaal. Met bescheiden catalogus (Kleine Publicaties van de Leidse UB, 14).

LEIDEN Universiteitsbibliotheek: De middeleeuwse overlevering van de Latijnse klassieken. 3 juli - 15 augustus 1993. Thematische presentatie van eigen bezit, n.a.v. congres over hetzelfde onderwerp (zie onder conferenties). Geen catalogus.

LEUVEN Cultureel Centrum het Gasthuys (Brusselsestraat): 'Tover van de Middeleeuwen'. Vlaamse miniatuurkunst vóór Van Eyck'. 8 september - 7 november 1993. Met publiekscatalogus (ca 120 pp, BF 395) en uitgebreide catalogus (ca 200 pp; prijs nog onbekend). Ca 60 handschriften en andere kunstvoorwerpen worden getoond b.g.v. congres (zie onder Conferenties).

NIJMEGEN Nijmeegs Museum 'Commanderie van Sint-Jan': Negentiende-eeuwse kinderboeken. Oktober 1993. Een honderdtal boeken uit de collectie oude Nijmeegse drukken van Paul Begheyn S.J.

UTRECHT Rijksmuseum het Catharijneconvent: Middeleeuwse boeken van het Catharijneconvent. 8 april - 13 juni 1993. Met catalogus (zie Wüstefeld).

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE LITTERATUUR

BAKER, W. Early history of the London Library. Lewiston (NY): Mellen Press, 1992. 168 pp., ills. ISBN 0 7734 9473 1. £ 29.95.

BERTELLI, Carlo, Lilla Salvatore, Giulia Orofino, Guglielmo Cavallo (eds.) Dioscurides Neapolitanus. Biblioteca Nazionale di Napoli, codex ex Vindob. gr. 1. Commentarium (Codices mirabiles, 2; Codices selecti phototypi impressi, 88). Roma: Salerno Editrice; Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1992. ix + 133 pp., 16 p. pl.

BLUM, R. Kallimachos: the Alexandrian library and the origins of bibliography (Wisconsin Studies in Classics). Madison (WI): University of Wisconsin Press, 1991. 282 pp. £ 29.95.

BRANDT, A.-C. La désacidification de masse du papier. Étude comparative des procédés existants. Paris: Bibliothèque Nationale, 1992. 184 pp. ISBN 2 7177 1853 2. FF 350. (Ook in het Engels).

BRANDT, Michael (ed.) *Das kostbare Evangeliar des Heiligen Bernward*. München, Prestel, 1993. 100 pp., ill. (deels kl.). ISBN 3 7913 1224 3. Ca DM 78.

BROWN, Virginia, F.E. Cranz & P.O. Kristeller (eds.) *Catalogus translationum et commentariorum: Mediaeval and Renaissance Latin translations and commentaries*. 7. Washington (DC): Catholic University of America Press, 1992. 350 pp. £ 47.95.

CAMILLE, Michael *Image on the edge. The margins of medieval art*. London: Reaktion Books, 1992. 176 pp., ill. (deels kl.) ISBN 0 9484 6228 0 (Pbk). £ 10.95. Prikkelend geschreven, niet geheel overtuigende studie, o.m. over marginale decoratie in handschriften.

CAVALLO, Guglielmo (e.a., eds.) *Lo spazio letterario del Medioevo*. 1: Il medioevo Latino. Vol. 1: La produzione del testo. Roma: Salerno Editrice, 1992. 320 pp. Lit. 130.000.

CHAMBERS, D.S. *A Renaissance cardinal and his worldly goods. The will and inventory of Francesco Gonzaga (1444-1483)* (Warburg Institute surveys and texts, 20). London: Warburg Institute, 1991. 230 pp., ill. ISBN 0 8548 1080 3. £ 18.

CHÂTELET, Albert *Jan van Eyck enlumineur*. Strasbourg: Presses Universitaires, 1992. 212 pp. ill. ISBN 2 8682 0214 4. FF 120. Aanvankelijk bedoeld als commentaar bij een - uiteindelijk niet verschenen - facsimile van het Milanees-Turijnse getijdenboek.

CONTRENI, John J. *Carolingian learning: masters and manuscripts*. Aldershot: Variorum, 1992. 346 pp., ill. ISBN 0 8607 8317 0. £ 47.50.

DEKKER, Cornelis, Roland Baetens & Suzanne Maarschalkerweerd-Dechamps *Album paleographicum XVII provinciarum*. Paleografisch album. Utrecht: Hes, 1993. 448 pp. ISBN 9 0619 4118 0 (geb.). f 159 Ca 300 facsimilés in zwart/wit met transcripties bevatten van stukken in het Latijn, Nederlands, Frans, Duits en Fries uit de periode 1136-1800; met microfiche.

DIONYSIUS Carthusiensis *Opera selecta*. Prolegomena. Bibliotheca manuscripta. Studia bibliographica. Ed. Kent Emery jr. 2 dln. Turnhout: Brepols, 1991. 866 pp. Ills. ISBN 2 5030 4211 2 en 4213 9. BF 11900. Bevat boeiende inleiding over Dionysius en zijn boeken. Beschrijft uitgebreid beschrijvingsmodel en geeft catalogus van alle handschriften (o.m. met aandacht voor opmaak e.d.)

ELTON, Charles Isaac & Mary Augusta Elton *Bookmen and bibliophiles: Grolier and his kin*. New edition (Allborough Collector's Library Series, 16). Cambridge: Allborough Publishing, 1992. 258 pp., ill. ISBN 1 8557 1189 3 (pbk.). £ 9.50.

FOSSIER, Lucie & Jean Irigoien (eds.) *Déchiffrer les écritures effacées. Actes de la Table ronde*. Paris: CNRS, 1990. 106 pp., ill. ISBN 2 2220 4007 8.

FUHRI SNETHLAGE, Henriëtte *In het licht van het lezen: de rol van het boek in de beeldende kunst*. Zwolle: Waanders, 1992. 128 p., ill. ISBN 9 0663 0381 6. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling in het Frans Halsmuseum, Haarlem (zie Bifolium 20).

FUNKE, Fritz *Buchkunde. Ein Überblick über die Geschichte des Buches*. 5. Neubearbeitete Auflage. München: Saur, 1992. 393 pp., ill. ISBN 3 5981 1051 0. DM 78.

GABRIËLS, Susanne *Lijst van publikaties gedrukt in de periode voor 1800, berustend in het Nederlands Persmuseum. Werkuitgave 2*. Amsterdam: Stichting Het Nederlands Persmuseum, 1992. 140 pp. Met lit.opg., registers op namen, plaatsen, jaartallen en signatuur. ISBN 9 0737 3504 1. f 12.50. Rechtstreeks bij uitgever te bestellen (Cruquiusweg 31, NL-1019 AT Amsterdam).

Een van de oudste satirische tijdschriften. Afgebeeld in GABRIËLS.

GIBSON, Margaret, T.A. Heslop & Richard W. Pfaff *The Eadwine Psalter. Text, image, and monastic culture in twelfth-century Canterbury* (Publications of the Modern Humanities Research Association, 14). London: Modern Humanities Research Association; University Park: Penn State Press, 1992. 248 pp., 122 ill. (8 kl.) ISBN 0 9476 2346 9; 0 2710 0837 7. \$ 99.50

GIERMANN, Renate *Die neueren Handschriften der Gruppe Novissimi: 1 Noviss. 2° - 100 Noviss. 2°; 1 Noviss. 4° - 78 Noviss. 4°; 1 Noviss. 8° - 235 Noviss. 8°; 1 Noviss. 12° - 19 Noviss. 12°*. Frankfurt/M: Klostermann, 1992. xvi + 376 pp. ISBN 3 4650 2553 9 (hbk.), 3 4650 2552 0 (pbk.).

GOUDRIAAN, K. en G.A.M. Willems *Gheraert Leeu, meesterprenter ter goude, 1477-1484*. Gouda: Stedelijk Museum Het Catharina Gasthuis, 1992. 64 pp., ill. Geen ISBN. f 10. Bij de te Gouda gehouden tentoonstelling met Goudse drukken van Leeu (zie Bifolium 20) wellicht wat te haastig uitgegeven catalogus. (zie ook volgende titel)

GOUDRIAAN, K. e.a. (eds.) *Een drukker zoekt publik: Gheraert Leeu te Gouda, 1477-1484* (Reeks Oudheidkundige Kring 'Die Goude', 23). Gouda, 1993. f 32,50 (plus portokosten). Bundeling van de vijf lezingen van een studiedag onder dezelfde naam (februari 1993; zie Bifolium 20), aangevuld met zes andere bijdragen. Te bestellen bij R.F. Stijns, Vlietenburg 32, NL-2804 WT Gouda.

GRAFTON, A. *Defenders of the text. The traditions of scholarship in an age of science, 1450-1800*. Cambridge (MA)/London: Harvard University Press, 1991. 330 pp. £ 27.95.

De HAMEL, Christopher *Scribes and illuminators (Medieval Craftsmen)*. London: British Museum Press, 1992. 72 pp., ill. (deels in kl.). ISBN 0 7141 2049 9. £ 6.95. Zeer aantrekkelijk uitgevoerd (en dito geprijsd) boekje met tal van bekende en onbekende plaatjes.

HANDBUCH der Handschriftenbestände in der Bundesrepublik Deutschland. Teil 1. (Alte Bundesländer). Tilo Brandis & Ingo Nöther (eds.). Berlin: Deutsches Bibliographisches Institut; Wiesbaden, Harrassowitz, 1992. xviii + 653 pp. reg. ISBN 3 4470 3228 6.

HANDBUCH der historischen Buchbestände in Deutschland. Bd 5: Hessen, A-L (Berndt Dugall, ed.). Hildesheim: Olms/Weidmann, 1992. 364 pp. ISBN 3 4870 9579 3. DM 148. Deel van 16-delig overzicht van (geheel) Duitsland. Al eerder verschenen: Nordrhein-Westfalen. Intekenprijs gehele reeks: DM 118 per deel.

HENDRIX, Guido *Bibliotheca auctorum, traductorum en scriptorum Ordinis Cisterciensis vicariatus generalis Belgii*. Vol. 1 (Instrumenta theologica, 11). 2 dln. Leuven: Bibliotheek Faculteit der Godgeleerdheid, 1992. xxxviii + 416 pp. ISBN 9 0736 8308 4. BF 1250.

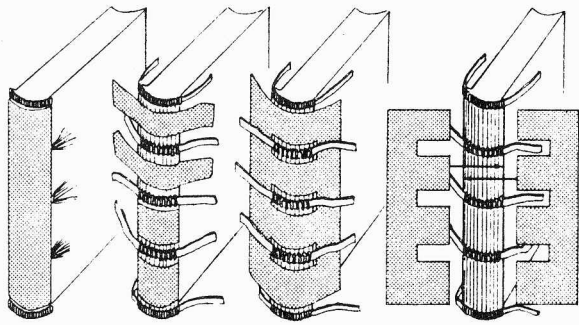
HOFFMANN, Hartmut *Bücher und Urkunden aus Helmarshausen und Corvey* (MGH, Studien und Texte, 4). Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1992. 212 pp., ill. ISBN 3 7725 5404 8.

JÄGERS, G.J.M. *Catalogus van de handschriftencollectie van het Rijksarchief in Limburg* (Rijksarchief in Limburg, 46). Maastricht: Rijksarchief in Limburg, 1991. 209 pp., 4 ill., index. Geen ISBN. f 21. Opmerkelijke verzameling, niet enkel Limburgse zaken; bovendien ook veel fragmenten. Beschrijvingen en inleiding zijn overigens weinig codicologisch!

KNAUS, Hermann *Studien zur Handschriftenkunde. Ausgewählte Aufsätze*, Hrsg. von Gerard Achten e.a. München: Saur, 1992. 298 pp., ill. ISBN 3 5981 0975 X. DM 148. Bundel met aantal nog steeds zeer lezenswaardige, deels zelfs 'klassieke' artikelen (als 'Fraterherren und Windesheimer, Lokalstil und Ordensstil'). Gegroepeerd naar handschriften in Darmstadt en Berlijn en boekbanden. Bevat bovendien bibliografie van publikaties van deze pionier op het gebied van de Nederlands-Duitse handschriftenkunde. Met registers.

KNEEP EN BINDING. Een terminologie voor het beschrijven van de constructies van oude boekbanden. Voor het Belgisch-Nederlands Bandengenootschapsamengesteld door W.K. Gnrirrep, J.P. Gumbert en J.A. Szirmai. Tweede druk (met corrigenda), 's-Gravenhage: Koninklijke Bibliotheek, 1993. 126 pp. f 35. Eerste druk verschenen in 1992 (zie Bifolium 20).

KORTEWEG, Anne S. (ed.) *Kriezels, aubergines en takkebossen. Randversiering in Noordnederlandse handschriften uit de vijftiende eeuw*. Zutphen: Walburg Pers, 1992. 176 pp., ill. (10 kl.), index. ISBN 9 0601 1815 4. f 45. Catalogus van de tentoonstelling in het Rijksmuseum Meermann-Westreenianum (zie Bifolium 20).

'Rugbeleg'. Afbeelding uit KNEEP & BINDING (weer leverbaar).

LOWRY, Martin Nicholas Jenson and the rise of Venetian publishing in Renaissance Europe. Oxford: Blackwell, 1991. xvii + 286 pp., ill., index. ISBN 0 6311 7394 3 (Geb.). £ 60. Met bibliografie van edities van Jenson.

MARTENS, Maximiliaan P.J. (ed.) et al. Lodewijk van Gruuthuse. Mécenas en Europees diplomaat ca. 1427-1492. Brugge: Stichting Kunstboek, 1992. 207 pp., ill. ISBN 9 0743 7703 3. BF 1950 (geb), BF 1650 (Pbk). Fraai uitgegeven en rijk geïllustreerde monografie annex catalogus bij gelijknamige tentoonstelling te Brugge (zie Bifolium 20).

McKITTERICK, David History of Cambridge University press. 1. Printing and the book trade in Cambridge, 1534-1698. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. xxiv + 500 pp., ill. ISBN 0 5213 0801 1. £ 60.

MITTELALTERLICHE Andachtsbücher. Psalterien, Stundenbücher, Gebetbücher, Zeugnisse europäischer Frömmigkeit. Hans-Peter Geh (ed.). Karlsruhe: Badische Landesbibliothek, 1992. 145 pp. Ills. (alle hss. ook in kleur). ISBN 3 8870 5031 2. DM 35. Bescheiden maar goed geïllustreerde catalogus bij een tentoonstelling te Karlsruhe, waar stukken uit verschillende Duitse bibliotheken te zien waren.

NIELSON, A.C. Latijnse zinspreuken op Nederlandse boekmerken. Amsterdam: Van Galen, 1992. 64 pp., ill. ISBN 9 0801 1661 0. f24,50 + f3,50 porto. Oorspronkelijke uitgave: 's-Gravenhage: Nederlandsche Vereniging voor Druk- en Boekkunst.

PLOTZEK, Joachim M. et al. Biblioteca Apostolica Vaticana. Liturgie und Andacht im Mittelalter. Keulen: Erzbischöfliches Diözesanmuseum, 1992. 419 pp., ill. (vele in kl.), index. ISBN 3 7630 5784 6. Fraaie catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling, gehouden van 9 oktober 1992 - 10 januari 1993; 88 handschriften, heldere inleidingen, goede bibliografie.

POLAK, Emil J. Medieval and Renaissance letter treatises and form letters. A census of manuscripts found in Eastern Europe and the former USSR. Leiden: Brill, 1992. 344 pp., ill. Indices op hss., auteurs, incipits, explicits en colofons. ISBN 9 0040 9667 1. f 160. Inventariseert ca 1100 bewaard gebleven handschriften in ruim 200 bibliotheken en archieven.

ROKS, G.L.A. Oud schrift in Limburg. Een oefenboek. Maastricht: Vrienden van het Rijksarchief, 1993. f 70. Bevat foto's van vijftig stukken van vóór de Franse Revolutie uit Limburgse archieven, met transcripties alsook een inleiding (met gedeeltelijk fotografisch gereproduceerde afkortingen-voorbeelden).

Van SELM, Bert Inzichten en vergezichten. Zes beschouwingen over het onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse boekhandel. Amsterdam: De Buitenkant, 1992. 124 pp. ISBN 9 0703 8647 X.

f 34,75. Een vindingrijk vormgegeven postume uitgave van lezingen gehouden voor de Dr. P.A. Tiele Stichting, handelend over boekhandel en boekenbezit in het namiddeleeuwse Nederland.

WAALS, Jan van der, et al. Een wereldreiziger op papier: de atlas van Laurens van der Hem (1621-1678). Amsterdam: Stichting Koninklijk Paleis; [s.l.]: Snoeck-Ducaju, 1992. 160 pp., ill. Catalogus van de gelijknamige tentoonstelling in het Koninklijk Paleis te Amsterdam

Miscellanea Denise de WEERDT. Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1993. 273 pp. BF 600. Veertien bijdragen over het bibliotheekwezen, Nederlandse taal- en letterkunde, de socialistische arbeiders- en de vrouwenbeweging.

Miscellanea Martin WITTEK. Album de codicologie et de paléographie offert à Martin Wittek (Publications de Scriptorium, volume hors série). Leuven: Peeters, 1993. 25 artikelen, veelal gerelateerd aan handschriften in de KB Albert I te Brussel, als afscheidsbundel voor de oud-hoofdconservator.

Intekenprijs BF 3200 (plus porto) tot 30 april 1993; nadien 30% duurder. Te bestellen bij P.E. Manning, Centre International de Codicologie, Abdij Keizersberg, Mechelsestraat 202, B-3000 Leuven.

WRIGHT, D.H. Codicological notes on the Vergilius Romanus (Vat.lat. 3867) (Studi e testi, 345). Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1992. 140 pp., ill.

WÜSTEFELD, Helen Middeleeuwse boeken van het Catharijneconvent. Zwolle: Waanders, 1993. 192 pp., 200 ill. (deels in kl.) f 75 (Geb.), f 49,50 (ing.; tijdens tentoonstelling).

ZELDZAAM & kostbaar. Vijf jaar aanwinsten Bijzondere Collecties 1987-1991. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1992. 286 pp., ill. ISBN 9 0625 9107 8. f 40. Tentoonstellingscatalogus annex uitputtende inventaris van aanwinsten uit genoemde periode van de secties Middeleeuwse Handschriften, (Post)incunabelen, Oude Drukken, Namiddeleeuwse Handschriften, Zeldzame en Kostbare Werken, Papierhistorie en Boekbanden van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.

CONFERENCE

BIBLIOGRAFIE IN NEDERLAND EN VLAANDEREN TOT 1800

Tien jaar geleden werd een begin gemaakt met de Short-Title Catalogue, Netherlands (STCN), de Nederlandse bibliografie tot 1800. Inmiddels zijn de collecties van de KB Den Haag en de UB van Amsterdam voor de periode 1540-1700 geheel verwerkt en is de 40.000ste titel in de computer ingevoerd. Op donderdagmiddag 22 april 1993, vanaf 13.30 uur, wordt derhalve in de KB Den Haag een symposium gehouden waarbij nadrukkelijk de Zuidelijke Nederlanden betrokken worden. Voor nadere inlichtingen: dr J.A.Gruys, Bureau STCN, KB, Postbus 90407, NL-2509 LK Den Haag, tel. +31.70.3140336.

LATIJSSE KLASIEKEN

Van 9 - 11 juli 1993 organiseert 'The Oxford Seminar in the History of the Book to 1500' in samenwerking met de Rijksuniversiteit Leiden een congres met als titel 'Medieval Book Production: The Latin Classics'. Het zal plaats vinden in het gebouw van de Faculteit der Letteren. Contactpersoon: Prof.dr Claudine Chavannes-Mazel. Kunsthistorisch Instituut Universiteit van Amsterdam, fax: +31.20.525.3023.

'WAYS OF LOOKING'

De 'Early Book Society' belegt in de Universiteit te Sheffield van 11 tot 15 juli 1993 een symposium over 'Ways of looking: production and presentation of books and manuscripts, 1300 - 1550'. Nadere informatie: Julia Boffey, Dept. of English, Queen Mary College, University of London, Mile End Road, London E1 4NS.

VROUWEN EN BOEKEN IN DE MIDDELEEUWEN

In St. Hilda's College te Oxford is op 27 en 28 augustus 1993 een symposium belegd in het kader van het eeuwfeest van de patroonheilige. Het thema luidt 'Women and the book in the Middle Ages'. Informatie: Dr Jane Taylor, St. Hilda's College, Oxford OX4 1DY.

MAECENAAT IN VLAANDEREN IN DE VIJFTIENDE EEUW

Een eendaagse conferentie over 'Art Patronage in fifteenth-century Flanders' wordt op 4 september 1993 gehouden in Trinity College te Cambridge. Gelijktijdig is een expositie in het Fitzwilliam Museum (zie onder Cambridge). Informatie bij Dr Alain Arnould, The Courtauld Institute, Somerset House, Strand, London WC2R 0RN.

VLAANDEREN CA 1400 IN EUROPEES PERSPECTIEF

Het Centrum voor de Studie van het verlichte handschrift in de Nederlanden, verbonden aan de Katholieke Universiteit te Leuven, sluit een eerste fase van haar onderzoeksproject af met een internationaal congres. Het zal doorgaan van 8 tot 10 september 1993 onder de titel 'Flanders in a European perspective: manuscript illumination around 1400 in Flanders and abroad'. De technische organisatie is in handen van Timshel Conference Service, J.B. van Monsstraat 4, B-3000 Leuven, fax +31.16.290010.

SCHRIJVERS EN COLOPHONS

Dit jaar is het (tiende) congres bij gelegenheid van de vergadering van

het Comité International de Paléographie Latine gewijd aan 'Scribes and Colophons'. Het wordt gehouden van 23 tot 28 oktober 1993, in het Congrescentrum Ettore Majorana te Erice. Nadere informatie bij Prof. Guglielmo Cavallo, Dipartimento di studi sulle società e le culture del Medioevo, Facoltà di Lettere, Università 'La Sapienza', Piazzale Aldo Moro 5, I-00185-Roma, fax +39.6.491352.

V A R I A

DE HANDSCHRIFTEN VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT BESCHREVEN

In 1991 verscheen (op microfiche) een catalogus van de drukken tot 1801, bewaard in de bibliotheek van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Medio 1993 zal ook het bezit aan (ca 600) handschriften, ditmaal in een gedrukte catalogus, beschikbaar komen. Het betreft een gevarieerde verzameling: 16 liturgica uit de vijftiende eeuw (uit Grootseminarie Hoeven), verder uit latere tijd, w.o. alba amicorum, reisverslagen, collegedictaten, prekenbundels en religieuze documenten van Nederlandse, Engelse en Schotse protestanten. Meer gegevens: Bibliotheek VU, Afd. Hss. en Oude Drukken, De Boelelaan 1103, NL-1081 HV Amsterdam, tel. +31.20.5484628.

RICHTLIJNEN VOOR HET BESCHRIJVEN VAN PAPIERMERKEN

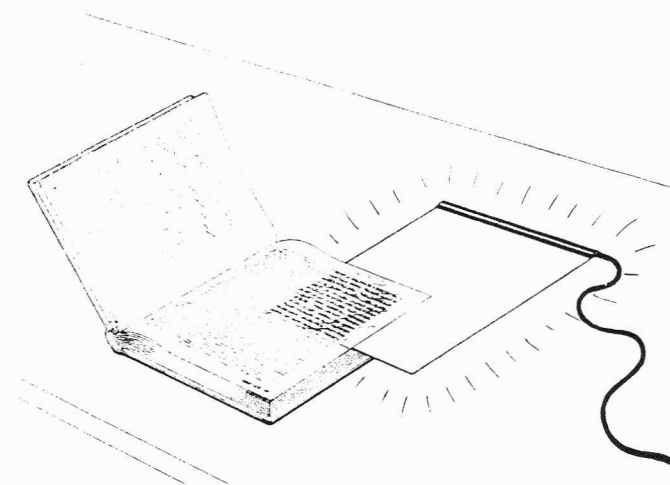
Onder auspiciën van de internationale organisatie van papierhistorici (IPH), is thans verschenen een 'International standard for the registration of watermarks. Provisional edition', [s.l.] 1992. Ook in het Duits. 26 pp. DM 9.50. Met onder meer een appendix 'Recommendations for structuring a watermark database-convention for data exchange'. Te bestellen via IPH, Ludwig Ritterpusch, Wehrdaer Strasse 135, D-3550 Marburg.

EEN NIEUWE WATERMERKENLAMP

Ieder die met papier in (post-)middeleeuwse boeken te maken heeft, kent het probleem van de identificatie en reproductie van de papiermerken. Een nieuw apparaat is nog weer beter dan alle eerdere, de 'NoUVIR Fibre Optic Transilluminator'. Het bestaat uit een 'lichtgevende glasplaat', waarbij de uiterst flexibele lichtbron geen warmte afgeeft aan het boek. De lichtbron is een krachtige 150 W, 12 Volt quartz-halogen lamp (ca 1000 branduren), uitgaand van 220/240V 50Hz. De geleiding van het licht geschiedt via een buigbare glasfiber-kabel (zie afb.). De 'lichtvel' is papierdun, buigbaar, blijvend koud en geeft helderwit licht. Het 'vel' is leverbaar in drie formaten: A4, A3 en 420 x 230 mm (16½" x 9¼"), resp. £ 189, £ 310 en £ 235 (zonder BTW). Meer gegevens en bestellingen: Preservation Equipment Ltd. Shelfanger, Diss, Norfolk IP22 2DG, England. Tel. +44.379.651527, fax: 650582.

TWEDE BERT VAN SELM-LEZING

Op maandag 6 september 1993, om 16.15 uur precies, zal de tweede Bert van Selm-lezing worden gehouden door Frans A. Janssen onder de titel 'Genomineerd voor de best verzorgde boeken van het jaar 1512'. Centraal zal staan de typografische vormgeving van een becommentariëerde uitgave van de brieven van Paulus (Parijs: Henri Estienne, 1512). De lezing vindt plaats in zaal 011 van het Centraal Faciliteitengebouw (gebouw 1175) van het Witte Singel/ Doelencomplex in Leiden. Kaarten (reserveren is verplicht) en inlichtingen bij: Vakgroep Nederlands van de Rijksuniversiteit Leiden, Commissie Bert van Selm-lezing, P.N. van Eyckhof 1, Postbus 9515, NL-2300 RA Leiden. De lezing zal uitgegeven worden bij De Buitenkant, Amsterdam.

Een nieuwe watermerkenlamp (zie onder Varia)

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bij beschikbare ruimte kan een kort verzoek om informatie worden opgenomen. Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober.

Een abonnement kost momenteel tien gulden per vier nummers (twee jaargangen). Voor instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is tien gulden per jaar verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een rekening of acceptgirokaart.

Subscribers from abroad should send an *International postal money-order* or a *Euro-Cheque* in Dutch Currency to: BIFOLIUM, Department of Medieval Studies, P.O. Box 716, 9700 AS Groningen, The Netherlands.

Redactie: Jos.M.M. Hermans (050-636114), V.M. Schmidt (050-636087) en W.C.M. Wüstefeld (030-313835).